

Rakvere rajooni kodu-uurimise tolmkonna initsiatiivil korraldati märtsikuu lõpul Rakveres kroonikakoostajate päev. Sellest osavõtnud paarsada inimest majanditest, asutustest, ettevõtetest ja koolidest said mitmeti kasulikke nõuandeid TA aspirandilt, vabariikliku kodu-uurimise komisjoni liikmelt V. Järvelt, TA Ajaloo Instituudi vanemalt teaduslikult töötajalt O. Karmalt, «Eesti Kaabli» kodu-uurimise ringi esimehelt H. Palmerilt, Rakvere Rajooni Riikliku Arhiivi juhatajalt E. Hermilt, niisamuti siia kaasatoodud koolide kroonikaraamatust.

Seekordsel kodu-uurijate leheküljel räägime veel kord kroonikatest, sellest, kuidas ja kust materjali koguda ning kroonikaid koostada.

Kroonika mõiste on meie kõigile tuttav. Teame, et Eesti ajaloo keskaja perioodide, paljude oluliste ajalooliste sündmuste ja nähtuste tundmaõppimisel on kroonikad esmajärguliseks allikaks. Niisamuti puutume Eesti hilisemas ajaloos kokku mitmesuguste kroonikatega, mis on meie rahva mineviku uurimisel olulise tähtsusega. Eesti ala kohta käivate kroonikate koostajateks olid rõhuvas enamikus võõrsilt tulnud autorid, kes püüdsid teenida eeskätt valitseva, feodaalse klassi huve. Seoses kirjaoskuse hoogsama leviku ja eesti rahvusliku liikumise arenguga kerkis esile kohalike kroonikakoostajaid ka eestlaste hulgast.

Kohalike kroonikate pidamist ja sellega seoses üksikute asutuste, vabrikute ja tehaste, hiljem ka kolhooside ja sovhooside ajaloo koostamise mõtte on nõukogude avalikkuses juba ammuugi päevakorral. Üle kolme aastakümne meenutatakse meil tunnustuse ja soojusega kirjanik M. Gorki al-

Kuidas koostada kroonikaid

gatust ja hingestatud üleskutset, mis ilmus ajalehes «Pravda» 1931. aastal, — asuda vabrikute ja tehaste ajaloo koostamisele. NLKP Keskkomitee juunipleeniumil 1963. aastal värskendas seltsimees L. F. Iljitšov uuesti kroonikate koostamise küsimust, öeldes oma ettekandes: «Kas ei peaks uuel alusel jätkama M. Gorki initsiatiivil omal ajal alustatud tööd tehaste, linnade, kolhooside ja sovhooside revolutsioonilise ja tööajaloo loomiseks? Pole õige, et niisugune ajalugu on vaid vanadel ettevõtetal ja linnadel. Kas uudismaasovhoosil kümneaastane ajalugu ei vääri hoolikat säilitamist? Nõukogude inimesed kirjutavad ajalugu oma tegudega. Meie kohus on säilitada tänase võitluse paatos neile, kes tulevad meie asemele.»

Enam ei peaks olema kahtlust, et on saabunud aeg asuda kiiresti tööle, mille kaudu

peab säilima revolutsiooniliste sündmuste, kohalike tööstus- ja põllumajanduse, tevõtete, samuti kultuuriasutuste ja mitmesuguste ürituste ajalugu. Päevaküsimuseks on: kuidas seda teha?

Kõige ulatuslikumad eeldused on loodud meil koolikroonikate pidamiseks. Organistsoonilised alused ja meetodid, sed juhtnöörid selleks andis Eesti NSV Haridusministeerium oma vastava juhendiga. Peatähelepanu tuleb

praeu suunata asutuste ettevõtete ning kolhooside ja sovhooside ajaloo koostamisele. Kroonika koostamine ja selle pidev jätkamine peavad taotlema kahte eesmärki. Esimene neist on koguda ja säilitada vastavaid ajaloolisi materjale — allikaid — ettevõtte mineviku ja tänapäeva kohta. Teiseks on kroonikapidamisel suur ühiskondlik-pedagoogiline eesmärk. Kroonikas räägitakse jutustava vormis ettevõtte ja selle töötajate elust ning tegevusest sündmuste ajalise arenemise järjekorras.

Kroonika analüüsib kõigi elualade dünaamikat, ühtlasi selguvad puudused ja kitsaskohad. See on tähtsaks eelduseks ettevõttes tootmistingimuste parandamisel ja tootmistaseme tõstmisel. Eriti vajalik on koostada kolhooside ja sovhooside kroonikaid, sest põllumajanduse kiire arengu tõt-

tu on nende rajamise aastatest ja lähemast minevikust, niisamuti tänapäevast tehtud ülesandused tulevikus vääruslikuks ajalooallikaks.

Kroonika allikad on üsna mitmesugused. Nendeks on ettevõtte arhiiv, töötajate mälestused, isiklikud tähelepanekud, vastavad üleskirjutused ja mitmesugused teised materjalid, selle kõrval veel rajooni arhiiv, vanemate ettevõtete puhul vabariiklikud arhiivid ning kohalik koduloomu-

seum. Kõige selle kasutamise võimaldab anda tervikliku süstemaatilise ülevaate kolhoosi, sovhoosi, ettevõtte arengust, kollektiivi tegevusest.

Ollakse arvamusel, et juba aastaid tegutsenud ettevõtte kroonika koosneks kahest osast: ülevaade ajaloost (kuni kaasajani) ja jooksev kroonika.

Ajaloolises ülevaates tuleks anda vastused küsimustele, mis on ettevõtte senise tegevuse hindamiseks huvitavad ja vajalikud (ettevõtte asutamise eelugu, arengu põhiljooned, tootmise tulemused, sidemed teiste ettevõtetega, juhtivate töötajate ning eesrindlaste loetelu, autasud, töötajate arv, toodangunäitajad jne.). Ajaloolise ülevaate koostamiseks kulub rohkem aega. Seepärast tuleks jooksvat kroonikat hakata pidama kohe, nii et kroonika kahe erineva osa koostamine kulgeks esialgu, võib-ol-

la isegi paari aasta kestel paralleelselt.

Jooksev kroonika on kroonika selle sõna tegelikus tähenduses. Ülevaatlikkuse saavutamiseks oleks kõige soovitatavam korraldada materjal kroonikas probleemide ja nendest hargnevate küsimuste järgi. See võimaldab materjali kogumisel ja läbitöötamisel jaotada ülesandeid inimeste vahel. Jooksva kroonika alajaotus võiks olla niisugune: üldküsimused, tootmistöö, töötajad, materiaalne heaolu, ühiskondlik tegevus, muud tähelepanekud.

Jooksva kroonika allikateks on peale ametliku dokumentsiooni veel kroonika jaoks eraldi jooksvalt kogutud teadmaterjal. Selle saamiseks on soovitatav seada sündmuste süstemaatiline kartoteek või toimikulised päevikud, koostada foto-, ajalehelõigete, vajaduse korral ka toodangu näidliste kogu jt. kroonika lisad. Seda laadi, allikmaterjali kogumiseks on soovitatav moodustada asjahuvilistest kodu uurimise ring. Selle puudumisel tuleks ettevõtte juhatajal jagada ülesanded selleks sobivate töötajate vahel. Kroonika teksti koostaja valitakse kokkuleppel ettevõtte juhtkonnaga. Eriti oluline on, et selles töös annaksid oma abi ka ühiskondlikud organisatsioonid.

Kroonika tekst tuleb kirjutada masinal vähemalt neljas eksemplaris, kusjuures viidatakse allikmaterjalidele. Teksti sisse paigutada kõige olulisemaid illustreerimisi (jooniseid, skeeme, fotoseid jne.). Teksti kõik eksemplarid dateeritakse ning neile kirjutavad alla koostaja ja ettevõtte juhataja. Iga eksemplarid koeditakse vastavasse kroonikaraamatusse eelmiste aastate osade järel (tekst vormistatakse tavaliselt kord aastas, ettevõtte tegevusaasta lõppedes). Nii valmib kroonikaraamatu korruga mitmes eksemplaris milles üks on ettevõtte arhiivis, teine lgapäevaseks kasutamiseks, kolmas kohaliku koduloomuuseumis, neljas aga on reservekemplaris. Kroonika koos lisadega säilitatakse hoolikalt ühtsetel alustel ettevõtte teiste põhidokumentidega. Ettevõtte liivideerimise ajaks kroonika koos lisadega riiklikku arhiivi.

Kõigeks selleks leiavad kroonikakirjutajad üksikasjalikumaid juhiseid koos näidiskavadega Eesti NSV Teaduste Akadeemia kodu-uurimise komisjoni väljaandest «Kodu-uurimise teateid» nr. 5 (1964).